

ZPRÁVA O ČINNOSTI PSYCHOLOGICKÉHO ÚSTAVU ČSAV V ROCE 1978

I. Podíl pracoviště na plnění závěrů XV. sjezdu KSČ, dalších stranických a vládních dokumentů a umězení valných shromáždění členů ÚSAV a plánu akčních opatření ÚSAV do r. 1980.

Psychologický ústav ČSAV přednostně plní úkoly, které jsou bezprostředně orientovány na oblasti vytýčené XV. sjezdem KSČ a představují těžiště plnění úkolů stanovených sjezdem pro základní výzkum v oblasti společenských věd. Je zabezpečováno prioritní plnění úkolů vyplývajících pro PaÚ ČSAV z Jednotného programu výzkumu ve společenských vědách po XV. sjezdu KSČ. Přitom vycházíme z plánu akčních opatření ÚSAV do r. 1980, který stanoví, že hlavní směry orientace základních výzkumů jsou nadále platné. V zájmu zpřesnění koncepce činnosti PaÚ ČSAV jsou v této výroční zprávě hodnoceny jak jednotlivé výsledky vědecké práce, tak i celá vědecko-výzkumná koncepce PaÚ ČSAV. Pravidelně je prováděna kontrola plnění ústavních plánů realizace opatření vyplývajících ze závěrů XV. sjezdu KSČ na základě realizační směrnice stanovené vedením PaÚ ČSAV.

Podrobné hodnocení činnosti PaÚ ČSAV ^{je obsaženo} ve výroční zprávě PaÚ ČSAV za rok 1977, v hodnotícím resharu činnosti ústavu za pětileté období 1973 - 1977, vypracovaném pro potřebu odd. školství a vědy ÚV KSČ, ve zprávě o plnění HÚ SPZV za rok 1977 a zprávě o výsledcích ocenění úkolů HÚ VIII-5-1 SPZV v květnu 1978, schválené radou HÚ. Hodnocení dosavadních výsledků umožnilo, aby se do vědecko-výzkumné práce ústavu promítly cíle Jednotného programu výzkumu ve společenských vědách po XV. sjezdu KSČ. Projevilo se to zejména v interních směrnících "Koncepce výzkumu PaÚ ČSAV

v SPEV a JPVSV na r. 1978 - 1979" a "Realizační směrnice pro zpřesnění Prováděcího plánu PaŮ ČSAV na r. 1978", které se staly vodítkem pro rozpracování tematicky ucelených a integrovaných okruhů experimentálního výzkumu v našem ústavu a pro zpřesnění kontrolovatelných etap řešení MŮ VIII-5-1 na léta 1978-80. Na základě pokynů prezidia ČSAV byl předložen návrh "Rozpracování nosných směrů výzkumu na 7. PLP do nosných temát v podmínkách PaŮ pro úkol VIII-5-1 v rámci programu VIII-5". Na tomto základě byl zpracován i návrh nosného úkolu za obor psychologie pro potřebu prezidia ČSAV a radu programu VIII-5. Projednáván je návrh na řešení nosného tématu č. 3 "Vývoj psychiky utváření individuálního a společenského vědomí v tvořivé činnosti člověka v podmínkách rozvinuté socialistické společnosti" v nosném směru č. 10 JPVSV "Utváření socialistického vědomí pracujících a základní směry komunistické výchovy, rozvoj socialistické kultury" (koordinátor FFUK Praha). Toto nosné téma obsahově koresponduje s návrhy podanými cestou prezidia ČSAV a orgánů SPEV.

V termínech určených Prováděcím plánem PaŮ ČSAV na rok 1978 byly v květnu 1978 uskutečněny průběžné oponentury dílčích úkolů MŮ VIII-5-1 SPEV "Psychologické zákonitosti vývoje člověka; jeho aktivní úlohy a jeho tvořivé činnosti v socialistické společnosti", dále 4 dílčích úkolů MŮ VIII-2-11 "Formování vědomí člověka a motivace činnosti v kolektivech v podmínkách vědecko-technické revoluce" a jednoho z témat MŮ VIII-6-11/3 "Kritika buržoazních a revisionistických směrů v pedagogice a psychologii".

MŮ VIII-5-1 řešený PaŮ ČSAV je v rámci JPVSV zařazen v tématu č. 10 "Utváření socialistického vědomí pracujících a základní směry komunistické výchovy", a to do příprav expertízy "Formování osobnosti socialistického člověka" (gestor prof. T. Pardel, FF UKo

Bratislava), pro níž bylo v PsÚ připraveno 8 dílčích syntetických studií a 4 podkladové správy (díleční expertízy). Tyto materiály byly rovněž úspěšně oponovány v květnu 1978. Podíl PsÚ ČSAV na tématu 8. 10 JPVSV představuje ve smyslu usnesení stranických orgánů a presidia ČSAV hlavní výstup našeho HÚ VIII-5-1.

Na základě těchto označených oponovaných materiálů byla pro gestora expertízy připravena pod vedením čl. kor. J. Linharta podkladová správa pro expertízu "Formování osobnosti socialistického člověka".

Podkladová správa se na základě marxistické koncepce zaměřuje na psychologickou analýzu tvořivé činnosti člověka a na jeho aktivní dílo při budování socialistické společnosti; dále se zabývá otázkami zkvalitňování výchovně vzdělávacího procesu, sociálně psychologickými aspekty formování vědomí socialistického člověka v š. ideologické oblasti a podmínkami vývoje člověka a jeho osobnosti v pracovním procesu. V závěrech jsou systematicky zpracována doporučení a návrhy k aplikacím jak v obecné formě, tak ve formě adresných doporučení určených jednotlivým řídicím a rozhodovacím orgánům pro zmíněné oblasti společenské praxe.

II. Výsledky kontroly plnění plánu výzkumných prací (Psychologický ústav ČSAV)

V našich výzkumech v PsÚ ČSAV vycházíme z dialektickomaterialistické teze, že psychická činnost je funkcí mozku a že se vyvinula na základě jeho odrasové, reflexní činnosti.

V těchto systematických experimentálních výkumech jsme se zaměřili na studium vývoje psychiky člověka, jeho činnosti a osobnosti, rozvoje jeho poznávacích procesů a učení. Zde jsme dospěli k těmto nejdůležitějším výsledkům:

- 1) Základní přínos PsÚ ČSAV spočívá ve vytvoření teorie, jak měnit, řídit a ovládat psychické procesy a tím i činnost a duševní vývoj člověka; byla rozpracována jednotná systémově pojatá teorie učení, poznávání a myšlení (řešení problému), opřená o vědecké, experimentálně ověřené základy (převzetí výsledků v praxi - viz. 3) (dílní podkladová expertizní správa "Formování vědomí člověka lidských kolektivů a zvyšování efektivnosti a kvality jejich pracovních činností", dílní studie "Dynamika a struktura lidské činnosti, učení a řešení problému se zřetelem k formování osobnosti", aj.).
- 2) Dále jsme na základě experimentálních výsledků objasnili nové aspekty regulační funkce psychiky, zejména v odrazu a znakových systémech při regulaci různých forem činnosti a chování (viz monografický sborník "Teoretické a metodologické problémy současného psychologického výzkumu", dílní studie "K některým teoretickým a metodologickým otázkám výzkumu tvořivosti v rozvinuté socialistické společnosti", aj.). Tyto výzkumy přispěly k objasnění psychologických aspektů podstaty a struktury lidské činnosti se zřetelem k rozvoji tvořivosti člověka a lidských kolektivů.

- 3) Tyto naše vědecké a výzkumné práce mají bezprostřední význam pro společenskou praxi zejména v oblasti socioekonomického řízení; viz zejména naše úspěšně používaná metoda aktivního sociálního učení (ASU), nálecanalýza vztahů mezi heuristickou a automatizovanou činností aj. Byla vypracována dílčí podkladová expertizní zpráva "Formování vědomí člověka a lidských kolektivů a zvyšování efektivity a kvality jejich pracovních činností" (metoda aktivního sociálního učení) objasňující ideologicko-společenské aspekty formování vědomí člověka a lidských kolektivů a zvyšování efektivity jejich pracovních činností. Metoda aktivního sociálního učení (ASU) byla poskytnuta společenské praxi a je zde již delší dobu s úspěchem používána (podrobněji viz dílčí podkladová expertizní zpráva). Metoda byla převzata FMPSV, MŠ ČSR a jinými resortními orgány.
- 4) Na výše uvedených teoretických základech jsme v našem ústavu navrhli, zkonstruovali a realizovali několik původních experimentálních metod, které jsou s úspěchem používány v SSSR, v FLR, BLR, aj. V roce 1978 jsme prováděli hodnocení několika společných výzkumů, realizovaných zejména psychologickými pracovišti v SSSR; viz připravované společné sborníky aj.
- 5) Dlouhodobou experimentálně výzkumnou koncepcí v PsÚ ČSAV charakterizuje rozpracování reflexní teorie a teorie odrazu, což přispívá k verifikaci výzkumných hypotéz v základních výzkumných metodách vypracovaných v PsÚ ČSAV (EPU, PAU, EAU, AO, ASU, Doudno). Z těchto hledisek byl rozpracován model funkčního systému činnosti. Byly objasněny některé nové vyšší formy odrazu, jejich neurofysiologické mechanismy, na základě původních experimentálních výsledků byla novým způsobem rozpra-

cována koncepce druhé signální soustavy na bázi současných psycholingvistických výzkumů znaku, signálu a symbolu.

- 6) Otázky základních psychických mechanismů jsou systematicky rozpracovány z hlediska vývoje: Jednak je longitudinální metodou zkoumán psychický vývoj, jednak kognitivní vývoj. I při objasňování základních psychických mechanismů vývoje vycházíme z výzkumů, které paralelně probíhají v SSSR.
- 7) Dílčí podkladová expertizní zpráva "Zkvalitnění systému výchovně vzdělávacího procesu na základě nových poznatků psychologie učení a psychického vývoje" obsahuje soubor studií s doporučeními pro praxi, zabývající se hlouběji analýzou vyučovacího procesu a vysvětlující úlohu aktivity učícího se subjektu, která se týká obsahových otázek učení, kolektivní výchovy, formování sebepečení, motivace a charakteru rozvoje schopností a talentů a dalších závažných otázek.

V rámci informace o kontrole plnění plánu lze hlavní vědecký přínos dílčích syntetických studií a dílčích podkladových expertizních zpráv opanovaných v květnu 1978 charakterizovat takto:

- Hlavním přínosem studie "Dynamika a struktura lidské činnosti, učení a řešení problému se zřetelem k formování osobnosti" je rozpracování modelu funkčního systému činnosti, opírající se o teorii odrazu a učení ve vztahu zejména ke znakovým a sémantickým systémům. Studie vyúsťuje v tvořivém propojení této tematiky s problematikou formování osobnosti.
- Hlavním přínosem studie "Sociální charakter lidské činnosti a sociální interakce" je provedení analýzy sociální stránky lidské činnosti se zřetelem k její efektivnosti a vlivu na rozvoj osobnosti; syntézy poznatků z výzkumu komunikace a z rozboru motivační dynamiky lidského chování; syntézy poznatků z výzkumu komunikace a z rozboru motivační dynamiky lidského chování; jsou uvedeny sou-

nosti jejich využití při utváření a regulování vztahů v kolektivních, zejména pracovních.

- Studie "Vývojový princip v psychologii a vývoj lidského jedince" přinesla jako hlavní vědecký výsledek v části teoretické rozpravování marxistické teorie vývoje na speciální problémy ontogeneze a kritiku některých nemarxistických koncepcí, v části výzkumné a aplikační jsou mj. podrobeny analýze výsledky longitudinálního výzkumu socializace pražských dětí na 5 věkových úrovních s řadou poznatků o mechanismech a převaze efektivnosti určitého typu učení v různých věku, výsledky výzkumu morálního usuzování, sociálního statutu a významu výchovných podnětů.
- Studie "Nutriční determinanty ontogenetického vývoje" soustředila poznatky o vlivu způsobu výživy, svláště salnutrice, v raných fázích života na vývoj nervové soustavy a tím na psychickou činnost subjektu na modelu laboratorního zvířete.

Kladně byl hodnocen rovněž příspěvek k využívání moderní výpočetní techniky v psychologickém výzkumu.

Na základě výše uvedených opomínaných dílčích syntetických studií a podkladových expertizních zpráv byla vypracována a radě státního úkolu VIII-5 předložena k průběžné oponentuře (dne 7.6.1978 v Bratislavě) správa o plnění MÚ VIII-5-1 v letech 1976-1978 (koordinátor št.kor. J. Linhart). Výsledky PaÚ ČSAV státní byly státní radou pozitivně hodnoceny zejména z hlediska jejich funkčního propojení a vstřícného včleňování JPVSV po XV. sjezdu KSČ. Přehled výsledků MÚ VIII-5-1 byl podán rovněž na semináři k plnění úkolů SPZV, který PaÚ ČSAV uspořádali 30.10. - 1.11.1978 v DVP Liblice. Oponentura MÚ VIII-2-11 (koordinátor doc. J. Janoušek) se konala 28.6.1978 v ÚPS ČSAV, podíl PaÚ ČSAV byl rovněž posouzen kladně. Po přestupu doc. Janouška z PaÚ do ÚPS ČSAV

(od 1.4.1978) byl organizačně i obsahově realizován převod
MŠ VIII-2-11 na nové koordinující pracoviště (ÚPS ČSAV).

Další výsledky experimentálních výzkumů PaŮ ČSAV:

- Byla dokončena klíčová fáze psychometrického zpracování výsledků rozsáhlého výzkumu 2 000 dětí metodou hromadné diagnostické zkoušky znakově pojmového učení. Získané údaje svědčí o psychometrické spolehlivosti a teoretickém i praktickém přínosu metody, která bude sloužit ke zjišťování konceptualizační úrovně dětí ve věku 5-15 let včetně zkouška připravenosti ke vstupu do školy.
- Byla dokončen výzkumný projekt metody znakově pojmového učení s trojím řešením "Koncepte výzkumu metodou trojího řešení problému".
- Ve výzkumu párově asociačního učení (PAU) bylo dokončeno statistické zpracování dat včetně interpretace. Výsledky analýzy byly shrnuty do pravděpodobnostního modelu. K podstatě PAU patří vytváření znaku a jeho významu.
- Pro výzkum exploračně aktivačního učení (EAAU) byla vybudována laboratoř, zdokonalena experimentální aparatura a zahájen výzkum.
- Pomocí metody aktivního operátora (AO) je řešeno téma "Psychologická teorie znaku". Výzkum je zaměřen na studium procesu vytváření znaku při analýze vět přirozeného jazyka.
- Modifikovaná metoda aktivního operátora (AO) byla nově navržena jako aplikační metoda pro modelování pracovní činnosti operátora.
- Ve studii "Psychologie a psychofyziologie výzkumu učení a řešení problému" byla shrnuta první fáze rozsáhlého výzkumu. Byla ukončena další fáze projektu "Skryté reakce, doprovázející proces učení a řešení problému za různých podmínek vnějšího a vnitřního prostředí subjektu".
- Výzkum očních pohybů pokračoval analýzou několika druhů experimentálních dat.

- Byl vypracován projekt využití metody domingraf (DG-5) k výzkumu problémů rozhodování a řešení problému na základě skoumání reálné sesí znaky; experimentální aparatura je řízena laboratorním počítačem.
- Pro skvalitnění využití počítače byl vypracován stručný manuál statistických programů POCAL počítače TPA-1/1001.
- Byla zpracována problematika stimulace psychického vývoje vzhledem k věkové přiměřenosti podnětů, sociálních a morálních charakteristik dětí mladšího školního věku, shrnuty poznatky evropských longitudinálních výzkumů o socializaci kom v konfrontaci s vlastními výsledky.
- Byla vypracována a ověřena diagnostická metoda úrovně morálního usouzení pro mladší školní věk a metoda hodnocení účinků výchovných podnětů otce, matky a učitele na dítě.
- Byla dokončena a odevzdána doktorská disertační práce "Psychologie malnutrice".
- Byl vypracován model pro studium raných sociálních interakcí u laboratorního zvířete a zjištěn dlouhodobý negativní vliv farmakologického narušení struktury "rodiny" (retardace růstu, vývoj motorické aktivity aj.). Komplexním výzkumem vlivu rané malnutrice zjištěny změny v růstu, spontánní pohybové aktivitě a lipidovém metabolismu u laboratorního potkana.
- Na dvou druzích hlodavců byly provedeny srovnávací studie s cílem najít další model pro studium psychologických problémů. Dosud nelabaterizovaný malý hlodavec (křečík džungarský) vykazuje ve srovnání s laboratorním potkanem odlišnou strukturu i dynamiku chování, vhodnou pro základní a aplikovaný výzkum, zejména psychofarmakologický.
- Byla připravena výzkumná sonda zaměřená na výzkum sociálních determinantů motivace.

- Byl vypracován projekt experimentálního výzkumu některých aspektů vztahu konkrétní předmětné činnosti a rozvoje skupiny.
- Byla vypracována a opanována studie o psychologii tvořivosti.
- Byla provedena první část experimentálního zkoumání vztahu učitele a žáka, především z hlediska mimoslovní komunikace.
- V oblasti výzkumu automatizace lidské činnosti byla vypracována zpráva "Teoretické a technické prostředky automatizace intelektové činnosti."
- V rámci matematického modelování psychologických procesů byla implementována dokonalejší verze programovacího jazyka LISP a Andersson-Greenova produkčního systému pro konverzační monitorový systém IBM.
- Byl vypracován návrh původní koncepce řešení problému zpracování analogových signálů prostřednictvím měřicího magnetofonu a digitalizace systému CAMAC na počítači TPA-1/1001.
- V oblasti využití počítače a experimentálních aparatur byl vypracován manuál pro užívání operačního systému OS/S implementovaného na počítači TPA-1/1001 na základě zahraniční dokumentace.
- Na základě zkušeností PsÚ AV SSSR byl připraven návrh univerzální aparatury pro výzkum anticipačního rozhodování.

Vzhledem k nutnosti širěji využít námi získané teoretické a experimentální výsledky při výstavbě naší socialistické společnosti, doporučujeme prohloubit spolupráci s ÚML, ÚV KSČ, ÚPS a jinými ústavy ČSAV. V této souvislosti navrhuje jako nezbytné opatření zříditi vědeckou radu PsÚ ČSAV s představiteli příslušných vědeckých disciplín.

Základní obtíží uplynulého období r. 1978 bylo, že PsÚ ČSAV neměl, mj. z důvodů dislokačních změn, dobudovanou experimentální laboratoř. Potřeba dobudování centrální laboratoře PsÚ ČSAV, nezbytné součásti experimentálně zaměřeného pracoviště základních výzkumu,

je velmi naléhavá. Přes tyto petiče pokračovaly v r. 1978 hlavní a plánované výzkumy a souběžně probíhalo hodnocení získaných experimentálních dat. Některé z výsledků jsou konkrétním přínosem pro aplikaci a uplatňování výzkumných metodik v praxi (viz metoda aktivního sociálního učení).

III., IV. Uplatnění výsledků vědecké práce; spolupráce s průmyslem
(Psychologický ústav ČSAV)

Důležitým aplikačním výstupem při uplatnění výsledků vědecké práce PaÚ ČSAV v praxi je systematická činnost pracovní skupiny, která se zabývá rozpracováním, aplikací, zaváděním a popularizační metody aktivního sociálního učení (ASU), sloužící ke zvyšování socioekonomické efektivity řídicí práce a výchovně-ideologického působení (Linhart). Byla přednesena přednáška o ASU pro lektory v Domě politické výchovy, o metodě byli informováni zástupci předsednictva vlády a Institutu řízení PV ČSR, FA PSV, MŠ ČSR, vědecko-metodická rada pro využití sociologie a psychologie ve VÚJ ZPA, aj. Současně pokračuje školení a aplikace ASU především v rámci kooperací PaÚ ČSAV a VÚ PSV v Bratislavě, FP UK v Praze Českých Budějovicích, katedrou obecné a pedagogické psychologie FP UK v Praze a FP UJEP v Brně.

Byl připraven příspěvek k expertíze ÚV KSČ "Zkvalitnění výchovně-vzdělávacího procesu na základě nových poznatků z psychologie učení a vývoje" a vypracován shrnující materiál o morálních vlastnostech socialistického člověka pro odbor ekonomické propagandy ÚV KSČ (Linhart, Kotásková).

Na žádost akademika Snítala byl pro prezidium ČSAV vypracován materiál o účasti PaÚ při realizaci dalšího rozvoje československé výchovně-vzdělávací soustavy. PaÚ přispěl svými podklady k rozpracování tohoto projektu i k jeho realizaci zejména psychologickými analýzami kategorie činnosti ve vztahu k polytechnické výchově, a analýzami procesu učení a vývoje psychiky. Zástupci PaÚ se zúčastnili projednávání návrhu programu vědeckovýzkumné činnosti v oblasti výchovy a vzdělávání na léta 1981-85 s výhledem do roku 1990 zpracovanému komisí pro rozvoj vědy a techniky

Ministerstva školství ČSR (Linhart, Bokorová). V kooperaci s resortem MŠ byl dále proveden rozbor učebních osnov koncepce a užívá s cílem zavedení výuky psychologie v základních školách, návrh na doplnění resortního výzkumu s hlediska psychologických aspektů aktuálních výchovně vzdělávacích úkolů, aj.

Pracovníci PaŮ ČSAV připravili učební texty pro střední a vysoké školy: V tisku je rozsáhlá učebnice "Základy obecné psychologie" (J. Linhart a kol.), určená nejen pro studenty na filozofických fakultách, ale také jako základní učební text pro studium marxistické psychologie pro učitele všech stupňů. V. Bokorová se podílela na přípravě učebních textů pro střední školy zdravotnického značení, "Psychologie a základy výchovy" (SZH, 1978) a "Metodiky výchovného zaměstnávání dětí" (Osvěta, v tisku).

FF UK udělila 20.3.1978 čestné uznání prof. J. Linhartovi, dr. M. Sedlákové a dr. M. Brichešnovi za vypracování rozsáhlé vysokoškolské učebnice "Základy obecné psychologie".

Byl vydán sborník ze symposia věnovaného metodě aktivního sociálního učení (ASU) III. pražské konference s mezinárodní účastí "Psychologie lidského učení a vývoje".

Do tisku byl připraven sborník referátů z III. pražské mezinárodní konference "Psychologie lidského učení a vývoje" (v angličtině a ruštině) a sborník referátů a studií z teoretických a metodologických seminářů PaŮ ČSAV "Teoretické a metodologické problémy současného psychologického výzkumu; uskutečněných v DVP Lanna ve spolupráci s ÚPFS a psychologickými katedrami FF UK.

PaŮ ČSAV má své zastoupení ve vědecko-metodické radě pro využití sociologie a psychologie v VNI ZPA. Řada s aj. zabývá problematikou fluktuače, analýzou pracovních podmínek, otázkami řízení, organizací týmové spolupráce, aj.

Personu externí spolupráce byl předložen alternativní projekt automatizované psychologické laboratoře pro VB Praha.

Přijímá aplikační a popularizační výstupy je rovněž publikační, expertizní přednášková a další činnost pracovníků PaÚ (sub VII), v hodnoceném období však zejména podíl na expertize "Formování osobnosti socialistického člověka" tématu č. 10 Jednotného programu výzkumu ve společenských vědách po XV. sjezdu KSČ (viz sub I a II).

V. Rozbor a zhodnocení zahraničních styků.

(Psychologický ústav ČSAV)

A. Spolupráce se zeměmi socialistického společenství.

PeÚ ČSAV v r. 1978 dále rozvíjel spolupráci podle plánu plnění společných výzkumných úkolů se zeměmi RVHP, zejména s psychologickými pracovišti SSSR v Moskvě (Psychologický ústav AV SSSR a Ústav obecné a pedagogické psychologie APV SSSR) v rámci uzavřených dlouhodobých dohod ("DS AV").

S. Vohník byl dvakrát vyslán do Psychologického ústavu AV SSSR v Moskvě. Byl připraven experiment "Transportní úloha" a do tisku stať "Psychologické faktory rozhodování člověka v systémech masové obsluhy". S. Slaměník připravil v průběhu studijního pobytu v SSSR společnou stať pro sborník vydaný ve spolupráci PeÚ ČSAV a PeÚ AV SSSR. Současně jsou zpracovávány výsledky společného výzkumu s Ústavem obecné a pedagogické psychologie APV SSSR "Vývojové a genetické aspekty psychofyziologických korelátů psychických procesů" (Hrudcová). Pracovnice ÚOPP APV SSSR dr. Bocmanová při svém pobytu v PeÚ mj. konzultovala redakci společného sovětsko-českého monografického sborníku "Výzkum učení a myšlení v procesu řešení problému". Ing. Paichl se během svého studijního pobytu v Psychologickém ústavu AV SSSR zabýval problematikou technického zajištění psychologických výzkumů PeÚ ČSAV. Byly realizovány studijní pobyty pracovníků v interní vědecké aspirantuře v SSSR (Bohatcová, Martinková). Během studijních pobytů v Psychologickém ústavu ČSAV byla konzultována sociálně-psychologická problematika (Šípek) a otázky optimálního využití systému CAMAC pro řízení psychologických experimentů počítačem TPA-i/1001 (Hrubý). S. Slaměník navštívil Výzkumný ústav pedagogiky a psychologie v Bukurešti.

V oblasti zahraničních styků se setkáváme s určitými obtížemi technickými, na základě našich dosavadních zkušeností je zřejmé, že efektivitu spolupráce zejména se sovětskými pracovišti by v dalších letech bylo účelné posílit zvýšením reciproční kvóty, vyčleněné pro vzájemné styky při studijních pobytech.

PaŮ se podílí na programu Interkosmos řešení úkolu "Anticipační rozhodování v rámci úkolu "Duševní a tělesná pracovní způsobilost kosmonauta" (Linhart, externě Brichtín).

Pracovníci PaŮ se podílí na řešení úkolů Interkozmu (Fraňková).
Sa. Heller a Vlasáková se zúčastnili letního psychologického semináře v PLR věnovaného výzkumům v oblasti psychologie poznávacích procesů, kognitivního vývoje a metodologické problematice těchto výzkumů.

PaŮ navštívili pracovníci AV MLR v Budapešti dr. Bördén, dr. Kertész z KFKI (výrobce počítače TPA-1/1001 a systému CAMAC) se zabývali možnostmi využití systému CAMAC v PaŮ, dr. Sipos studoval problematiku zpracování experimentálních dat a modelování psychických procesů.

Na základě reciprocity a Protokolu o dvoustranné vědecké spolupráci na léta 1976-80 navštívili PaŮ ČSAV i další pracovníci, dr. Měšková, dr. Vojtko, prof. Tyszková a další pracovníci ze socialistických zemí.

B. Styky s neosocialistickými státy.

PaŮ krátce navštívil prof. Bäärinen z Finska.

C. Mezinárodní vládní a nevládní organizace.

Pracovníci PaŮ ČSAV jsou členy mezinárodní společnosti pro výzkum vývoje chování (International Society for Study of Behavioral Development) (Linhart, Kotásková). Přípravný výbor konference pořádané společností v r. 1979 přijal referát dr. Kotáskové).

Dr. Fraňková pracuje v mezinárodní unii nutričních věd (IUNS), je členkou panelu komitétu Mental Development and Behavior).

Vědečtí a odborní pracovníci PaŮ ČSAV jsou členy Československé psychologické společnosti, která je zařazena do Mezinárodní unie psychologických společností (IUPS).

D. Vědecké setkání (kongresy, konference a jiné).

Nejvýznamnější událostí byla 1. konference psychologů socialistických zemí v Postupimi, NDR. Ředitel PaŮ a zároveň vedoucí čs. de-

legace člen korespondent J.Linhart přednesl referát "Rozvíjení aktivity, ostražení, dejatel'nosti i učení". Proběhla řada konzultací s představiteli bratrských delegací, jejichž význam byl pro navázání a další rozšíření kooperace závažný. Doc.Jancoušek referoval na téma "Psychologické problémy společné činnosti v kolektivu".

Pracovníci PsÚ se aktivně účastnili semináře členských zemí ZVHP k problematice vědecké tvořivosti, pořádaného v DVP Liblice za účasti zástupců UNESCO (Linhart, Gratsinger, Šťastná). PsÚ s HÚ VIII-5-1 SPZV byly zastoupena dvěma referáty, o problematice podstaty tvořivosti (Linhart) a o metodě aktivního sociálního učení (Perlaki). Zástupci PsÚ se zúčastnili vědeckého jednání mezinárodního sympozia "Interkosmos" v červnu 1976).

Významná byla také aktivní vědecká účast PsÚ na mezinárodním sympoziu "Natural selection" pořádaného v DVP Liblice (Linhart, Freňková).

Mezinárodního sympozia na téma "Myšlená a paměť v Berlíně, NDR, se aktivně zúčastnil zástupce PsÚ ČSAV s. Heller.

Dr. Bokorová se aktivně zúčastnila mezinárodního kongresu Evropské asociace experimentální sociální psychologie ve Výmaru, NDR.

VI. Práce a kádry, výchova vědeckých pracovníků a spolupráce s vysokými školami

(Psychologický ústav ČSAV)

V uplynulém období byla kádrová a personální práce v PaÚ ČSAV realizovaná v duchu usnesení ÚV KSČ ke kádrové a personální práci vedením ústavu ve spolupráci se ZO KSČ a RKPP (od 20.4.1978 byl rozhodnutím vyšších stranických orgánů vzhledem k dislokaci PaÚ ČSAV převeden do péče kádrového útvaru Fyzikálního ústavu ČSAV), zaměřena na dobudování pracoviště po stránce kádrové, personální a politické struktury, která by umožnila úspěšně plnit náročné úkoly SPZV a JPVSV po XV. sjezdu KSČ ve smyslu závěrů XV. sjezdu KSČ, II. plenárního zasedání ÚV KSČ a dalších usnesení stranických a státních orgánů. Na základě rozboru obtíží v kádrové a personální práci, provedeného ve spolupráci s výborem ZO KSČ, pokračuje vedení ústavu v kádrové obměně zakotvené v Prováděcím plánu kádrové a personální práce PaÚ ČSAV, a v řešení aktuálních kádrových otázek. V r. 1978 došlo k odchodu několika pracovníků a bylo přijato několik nových odborných pracovníků. Lze konstatovat, že vedoucí pracovníci oddělení a výzkumných skupin zajišťující realizaci výzkumů, jsou stabilizováni. V souvislosti s touto otázkou byli do PaÚ ČSAV přijati dva odborní pracovníci, členové KSČ, čímž byla rozšířena stranická základna v PaÚ ČSAV.

Bylo pokračováno v úsilí o skvalitnění kádrové struktury pracovníků jak po stránce odborné, tak i politické kvalifikace, o snižování fluktuace pracovníků a jejich stabilizaci, o zabezpečení plánovitého přijímání politiky vyspělých a odborně zdatných absolventů vysokých škol.

Spolupráce vedení ústavu se společenskými organizacemi je předmětem jednání pravidelných čtvrtletních porad vedení se zástupci ZO KSČ, RCH, SSM, SČSAP. Cílem těchto porad je koordinace politické-

organizační a ideově-vzdělávací činnosti v PsÚ se zřetelem k dalšímu zkvalitňování plnění úkolů SPZV a JPVSV po XV. sjezdu KSČ. Pravidelně bylo kontrolováno plnění kolektivní smlouvy uzavřené mezi vedením ústavu a ZV ROH.

Na základě kolektivní smlouvy a plánu aktivity ZO ROH na rok 1978 byl vypracován komplexní program péče o pracující, zahrnující stravování pracovníků, dětskou rekreaci, péči o pracovníky ve volném čase, kulturní akce, zkvalitňování pracovních podmínek, a j. Plnění plánu bylo pravidelně kontrolováno a plán zpřesňován.

Výchova interních vědeckých aspirantů, pracovníků ve vědecké přípravě na školícím pracovišti a pracovníků ve studijních pobytech pokračovala v r. 1978 podle plánu jednak obvyklými formami vědecké přípravy (vě. jazykových kursů), jednak prostřednictvím zvláštního cyklu seminářů, pořádaného v PsÚ pro pracovníky ve všech formách vědecké výchovy (vě. externí), pro mladé vědecké a odborné pracovníky ve studijních pobytech. Vedle tohoto cyklu byly pravidelně konány celoustavní semináře, povinné pro všechny vědecké a odborné pracovníky. V r. 1978 pokračovalo v interní vědecké aspirantuře v ústavu 5 pracovníků, ve vědecké přípravě na školícím pracovišti 3 pracovníci a 12 pracovníků z jiných pracovišť v externí vědecké aspirantuře. Do studijního pobytu byli přijati 4 pracovníci, probíhá schvalovací řízení pro přijetí pracovnice do interní vědecké aspirantury. V PsÚ ČSAV jako vedoucím školícím pracovišti v oboru psychologie obhájili v r. 1978 kand. disertační práce dva pracovníci jiných ústavů.

V průběhu vědecké přípravy byly vědeckým aspirantům poskytovány konzultace, seminární formou jim bylo umožněno ověřovat výsledky své práce, měli i příležitost podílet se na kolektivním řešení výzkumných úkolů SPZV a JPVSV po XV. sjezdu KSČ! Semináře slouží ke stálému zvyšování ideově-politické úrovně a osvojování dialek-

ticko-materialistické metodologie pracovníky ve vědecké sféře. Součástí přípravy je i vysílání na konference, symposia a semináře pořádané u nás i v zahraničí. V rámci dlouhodobých smluv o spolupráci mezi PaŮ ČSAV a sovětskými psychologickými pracovišti byly v r. 1978 vyslány dvě aspirantky na studijní pobyt do SSSR.

Pro vědecké kolegium pedagogiky a psychologie ČSAV byl v PaŮ ČSAV zpracován materiál "Příprava vědeckých pracovníků v oboru psychologických věd".

Vhodnou formou zajišťování návaznosti vědecké přípravy na vědecko-výzkumných pracovištích jsou pracovní dohody uzavírané mezi školícím pracovištěm a dalšími vědecko-výzkumnými pracovišti. Kvalita přípravy vědeckých kádrů závisí také na znalosti školitelů v oboru, v tomto směru trvají obtíže. PaŮ ČSAV plní požadavek zajišťování vhodné literatury (monografie Činnost a poznávání, skriptum Dialektickomaterialistická metoda v současné psychologii, vysokoškolcká učebnice Základy obecné psychologie aj.).

Situace v přijímání absolventů oboru psychologie do všech forem vědecké přípravy se v nejbližší době kriticky zhorší malým počtem posluchačů přijímaných ke studiu oboru na FF UK. Nízká sazbna čísla ohrožují plnění úkolů psychologie v socialistické společenské praxi.

Základními formami politicko-ideové a odborné výchovy pracovníků jsou stranické vzdělávání členů KSČ a některých neustraniků v různých kurzech večerní školy politického vzdělávání při OV KSČ Praha I, dále vědecká příprava a stále na psychologických pracovištích, zejména v SSSR.

Politické vzdělávání v útvaru je organizováno ZO KSČ a společenskými organizacemi (ROH, SSM). Další formou odborného vzdělávání jsou teoreticky a metodologicky zaměřené celodenní semináře, včetně celodenních, povinné pro všechny vědecké a odborné pracov-

níky. A otázky zkvalitňování politiko-výchovné a vědecké práce byly vedením ústavu svolávány aktivy se členy společenských organizací.

Na žádost Útvary pro práci s kádry ČSAV byl vypracován rozbor stavu spolupráce PsÚ ČSAV s vysokými školami, hodnotící dosavadní zkušenosti, a podány návrhy k dalšímu zkvalitnění.

Spolupráce s vysokými školami je usnadněna tím, že ředitele ústavu člen korespondent J. Linhart je externím vedoucím katedry obecné a pedagogické psychologie FF UK. Kromě těsného propojení úkolů PsÚ ČSAV a vysokých škol (ředitel ústavu je ředitelem školy na FF UK, několik pracovníků kateder psychologie filosofických fakult universit v Praze, Brně a Olomouci je naopak zařazené do úkolů SPZV, koordinovaných PsÚ ČSAV (pokračovali v r. 1978 pracovníci PsÚ v pedagogické činnosti na katedrách FF UK, FF UK a VŠE jako externí učitelé, examinační, vedoucí diplomových prací, konzultanti, vedoucí seminářů atd. V MFO PsÚ ČSAV konzultovali studenti FF UK vypracování evičných programů na počítači TPA-1/1001.

VII. Kulturně-politické, ediční a vědecko-popularizační činnost.

(Psychologický ústav ČSAV)

PaŮ ČSAV je stálým editorem časopisu Čs.-psychologie, Bulletinu a různých vědeckých sborníků (viz výše sub III). V Bulletinu, který je orgánem JPVSV po XV. sjezdu KSČ a SPZV, byly publikovány dílčí syntetické studie oponované v květnu 1978 v rámci přípravy příspěvku PaŮ ČSAV k expertíze "Formování osobnosti socialistického člověka" tématu č. 10 JPVSV po XV. sjezdu KSČ.

Pracovníci ústavu spolupracují a nakladatelství Academia, SPN, SZN, Panorama, vykonávají funkce v redakčních radách odborných časopisů aj. Je rozvíjena přednášková činnost a lektorská činnost, články s psychologickou problematikou ve světle závěrů XV. sjezdu KSČ jsou publikovány ve stranickém tisku.

Někteří pracovníci PaŮ ČSAV jsou výkonnými členy různých vědeckých společností (ČSPS, ČVTS, Kybernetická společnost, Česká společnost pro studium Vyšší nervové činnosti Lékařské společnosti J.E. Purkyně) a odborných komisí při vědeckém kolegiu pedagogiky a psychologie ČSAV, komisí při prezídiu ČSAV aj.

Závažnou popularizační činností bylo též lektorské působení ve spolupráci se Socialistickou akademií, včetně přednášek pro instituce projevující zájem o využití psychologických poznatků v praxi nebo v dalším vzdělávání pracovníků.

Z kulturně-politických akcí, pořádaných společenskými organizacemi PaŮ ČSAV v r.1978, uvádíme zejména slavnostní večery pořádané k 30. výročí Vítězného února a 61. výročí VŘSR, spojené s kulturním programem a s besedou s pracovníci Domu sovětské vědy a kultury v Praze.

Pracovníci PaŮ ČSAV zastávají funkce i v rámci společenských organizací mimo ústav (Čs.svaz žen, sbory pro občanské záležitosti ONV).

V příloze 2 uvádíme přehled odborných i vědecko-popularizačních publikací a referátů pracovníků PaŮ ČSAV, které byly v r.1978 uveřejněny, předneseny, nebo sešlány do tisku.

VIII- Výsledky činnosti pracoviště v rozvoji iniciativy pracujících.

(Psychologický ústav ČSAV)

Pracovně-politická aktivita ZO KSČ a společenských organizací (ROH, SSM, SČSP) byla v r. 1978 zaměřena jednak na kontrolu plnění závěrů XV. sjezdu KSČ a 11. plenárního zasedání ÚV KSČ v podmínkách PsÚ ČSAV, jednak byla orientována na rozvoj iniciativy pracujících a závazkového hnutí na počest 30. výročí Vítězného února.

Uzavřené závazky převážně charakteru odborné a vědecko-organizační činnosti směřovaly k včasnému a kvalitnímu plnění úkolů SPZV a JPVSV po XV. sjezdu KSČ a k vědecko-popularizační činnosti související s těmito úkoly. Plnění řady závazků se odrazilo ve výsledcích a závěrech průběžných oponentur v květnu t.r. a v přípravě semináře k plnění úkolů SPZV ■ v DVP Liblice v listopadu t.r.

Obsahem dalších závazků bylo vytváření podmínek pro experimentální práci a zlepšování pracovního prostředí (kolektivní závazky k budování experimentální laboratoře a stěhování ústavu do nových prostor v budově ÚTIA).

Pracovníci ústavu se zúčastnili i směn NF, kdy se podíleli především na úpravě okolí pracoviště.

Pracovní iniciativa a plnění závazků byly průběžně hodnoceny na provozních poradách a schůzích úseků ROH. Pololetně je prováděna kontrola na plenárních schůzích ROH, Pravidelně bylo kontrolováno plnění kolektivní smlouvy ZV ROH vedením ústavu a plnění plánu aktivity ZO ROH na r. 1978.

Závěrem lze shrnout, že rozvoj iniciativy pracujících a závazkové hnutí napomáhaly k úspěšnému plnění nejdůležitějších úkolů PsÚ ČSAV v roce 1978.

IX. Plán racionalizačních úkolů.

(Psychologický ústav ČSAV)

Plán komplexní socialistické racionalizace PaÚ ČSAV na r.1978 vycházel ze směrnice RK ČSAV a navazoval na úkoly plněné v této oblasti v předcházejícím období. Důležitým hlediskem, které se nutně promítlo do programu komplexní racionalizace, je nová dislokace ústavu. Vedení ústavu, laboratorní a výpočetní technika a převážná část pracovníků ústavu je v budově ÚTIA (Praha 8), zatímco část pracovníků oddělení obecné a sociální psychologie má své pracoviště v ul. Úvoz (Praha 1). Hospodářská správa PaÚ ČSAV byla převedena pod Fyzikální ústav ČSAV.

Cílem racionalizačních opatření byla podpora plnění úkolů prováděcího plánu vědecko-výzkumné práce. Další opatření směřovala k racionalizaci způsobů zpracování vědeckotechnických informací a využití experimentální a výpočetní techniky. Samostatnou, průběžně důsledně sledovanou oblastí, je úspora energie.

Na úseku racionalizace vědecko-výzkumné činnosti byly v rámci prováděcího plánu a upřesňujícími realizačními směrnice k prováděcímu plánu vytvářeny předpoklady pro týmovou spolupráci. Bylo využíváno prostorových možností a laboratorního vybavení jiných pracovišť (katedra obecné a pedagogické psychologie FF UK, IKEM).

Na úseku racionalizace zpracování vědecko-technických informací pokračovalo budování nového systému věcného třídění podle mezinárodních požadavků. Pracovníci PaÚ se aktivně zapojili do úprav tohoto tzv. "rubrikátoru" zpracovaného NISON. Do provozu byl dán čtecí přístroj a knihovna PaÚ se přihlásila k odběru časopisů sdružených do mikrofilmového systému UVI EK ČSAV. Kopírování je racionalizováno pomocí nově zapojeného přístroje COSTAR.

Na úseku racionalizace využívání experimentální a výpočetní techniky bylo při budování laboratoře PaÚ v budově ÚTIA dbáno o dodržování pracovního harmonogramu s cílem nejefektivnějšího využití dostupných stavebních kapacit. Další racionalizační opatření se vztahovala k zajišťování výroby a oprav stávajících experimentálních aparatur a navá-

ění modulové koncepce při konstrukci nových aparatur. Využívání laboratorního počítače TPA-i/1001 bylo racionalizováno zavedením nového operačního systému OS/S, ukládáním běžně užívaných programů na diskové paměti a vypracování uživatelského manuálu pro pracovníky využívající počítač TPA-i/1001.

Další racionalizační opatření směřovala ke zdokonalení řízení a hospodářské činnosti. Pravidelně jsou poskytovány informace o čerpání rozpočtu vybraných položek v souvislosti s plněním úkolů státního plánu základního výzkumu.

Prostřednictvím pravidelných provozních porad jednotlivých oddělení i celodstavních bylo průběžně kontrolováno plnění prováděcího plánu PsÚ ČSAV a byla přijímána opatření k odstranění nedostatků.

Plnění Programu racionalizačních opatření bylo výsnezně podporováno rozvojem pracovní iniciativy a účastí společenských organizací v úzké součinnosti s vedením ústavu.

Připravil: D. Heller
z pověření vědecký
tajemník PsÚ ČSAV

Člen korespondent J. Linhart
ředitel PsÚ ČSAV